

SLOVENE.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejemam veljá: Za celo leto predplačan 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za en mesec 1 gld. 40 kr.
V administraciji prejemam veljá: Za celo leto 18 gl., za pol leta 6 gl. 50 kr., za četrt leta 3 gl. 30 kr., za en mesec 1 gl. 10 kr. V Ljubljani na dom pošiljan veljá 1 gl. 20 kr. več na leto. — Posamezne številke veljajo 7 kr.
Naročnino prejema upravništvo (administracija) in ekspedicija, Semeniške ulice št. 2.

Naznanila (inserati) se sprejemajo in veljá trisporna petit-vrsta: 8 kr., če se tiska enkrat: 12 kr., če se tiska dvakrat: 15 kr., če se tiska trikrat. Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi se ne vračajo, ne frankovana pisma se ne sprejemajo.

Vredništvo je v Semeniški ulici h. št. 2.

Izhaja vsak dan, izvemši nedelje in praznike, ob 1/2 6. uri popoldne.

Štev. 204.

V Ljubljani, v četrtek 4. septembra 1884.

Letnik XII.

Kažipot katoliškim konservativcem.

Jež, sicer mala živalica, pa z dobrim deležem predrznosti in ojstro svojo kožo, prežene zvito, mnogo močnejšo lisico iz njenega lastnega bivališča; itak bi modrni liberalci in ž njimi združeni ljudje s pravečto svojo predrznostjo radi spodrinili celo krščanstvo. Gorečnost in stanovitnost, s katero zagovarjajo lažnjiva svoja načela, pač zasluži boljši predmet, kakor puhli liberalizem, ki napada načela konservativcev, trdno postavljene na neomajljivo podlagi versko. Kakor so pa eni predrzni, da hočejo s krikom doseči, kar ne zamorejo s dokazi in s fraznim lepotičenjem, ker nima notrajnega jedra; tako so pa drugi, menda opiraje se na resnično svojo reč pa tudi na precejšen delež nemarnosti, popustljivi in plašni. Pri družbi, v kateri sedé sami spoznavalci katoliške vere, se bode en sam bedak odlikovaje se ne manj po svoji prevzetnosti, kakor po svoji puhlosti nročeval iz tega, kar je vsem onim sveto in to brez ugovora. Izgovor je povsod tako zvani „duh časa“, ako ga pa hočemo zvati s pravim imenom, pa ni drugega nego puhlo versko prepričanje in strah pred ljudmi. Res je, da krščanstvo uči ponižnost, enako zapoveduje potrpežljivost, in ž njo je zmagoval on, ki je zamogel reči, da je svet premagal, isto tako so ravnali učenci njegovi, a na to se dandanes ne moremo izgovarjati. Kadar se je proti njemu vzdignila surova sila, stavil ji je nasproti molčečnost, toda ta vendar še danes nasproti katoliškim konservativcem ne vlada; vlada pa drugo orožje, rekel bi močnejše in nevarnejše, orožje besede, orožje peresa, in k temu zmagovalec sveta ni molčal nikdar, ampak vsikdar pogumno povzdignil svoj glas, kadar so ga napadli z lažmi. Srčnost je on povzdignil tudi med glavne čednosti svojih učencev, svojih spoznavalcev; in gotovo je, da je v boju, ktere ga bijemo dandanes s svojimi nasprotniki, ona na svojem mestu; in da so nasprotniki, če tudi v gromni manjšini, tako predrzni, imamo veliko pripisovati temu, ker oni vedó, da bomo molčali, ako ne celó za njimi potegnili, njim prav dali. Izjeme so redke pa častne, kažejo nam pa, da pogumnost

je dandanes na svojem mestu in tudi ne brez vspeha. Facta loquuntur.

Ozrimo se le na dogodke v Belgiji pretečeni mesec. V pogumnem boju vržejo ondotni katoličani sebi sovražno framasonsko vlado, toda v svoji pogumni predrznosti njeni pristaši, če tudi dobro tepeni, ne položé tako hitro orožja iz rok. Zgubo svojo v poštenem boju hočejo popraviti s silo. Zoper novo katoliško ministerstvo napovejo 10. avgusta velikanško demonstracijo, češ, da se bode ministerstvo njihovemu kriku umaknilo, in kdo zna, da se jim po večkratnem takem naskoku ne posreči njih namen, da katoličani zaspani držé roke v žepu. V naglici skličejo tudi poslednji nasprotni tabor in odpró se framasonskim kričačem oči, da vsa njihova demonstracija bode le za njih same velika blamaža in posledica je, da prestavijo svoj tabor na prihodnji dan. Tudi ta dan so jim pogumni sovražniki zopet za petami; ne vedó si pomagati drugače, da silijo v mestnega župana, naj katolikom tabor prepové; z isto odločnostjo tirjajo pa tudi katoliki iste pravice, in grozijo županu celó s tožbo pred sodnijo, ako bi ravnal tako pristransko. Kje bode pri taki vztrajni pogumnosti in stanovitnosti poslednja zmaga, ni prašanja. Da katoliki katoliške Avstrije postopajo po tem potu, je li mogoče, da sicer že mnogo — premnogobrojni judje, nekršeni in kršeni, vendar v primeri s toliko katoličani znatno mala peščica, se vendar le šopiri z izdajalskim svojim postopanjem, tako nesramno zaničevaje prepričanje toliko milijonov katoličanov, ter s svojim časopisjem delaje občno mnenje.

Kar veljá o katoliških konservativcih kot skupini združeni po istem verskem prepričanju, isto veljá o postopanju vsakega posameznega. V potrdilo načela jasnega kot beli dan vendar v spodbudo sledí faktum tudi iz ravno pretečenih dni. Levičarji severne Česke, ki hočejo nositi nekako zvonec v izdajalstvu, se zberó s svojim poslancem g. Wünsche-jem z Warnsdorfu. Da ni dobil povabila noben konservativec, ampak samo liberalci čiste krvi, se menda razume samo po sebi, isto tako menda tudi, da je bila glavna točka napad na sedanjo večino državnega zbora, na sedanjo ministerstvo itd. Po govoru

poslanca g. Wünsche-ja, se na vprašanje predsednikovo, želi li še kdo poprijeti besedo, kakor blisk iz jasnega oglasi se vrednik konservativne „Warnsd. Volksztg.“, g. Opitz. V začudenje začne, če tudi se vé da, na govor ne pripravljen, pobijati načela svojega predgovornika, opiraje se posebno na to, da se s konservativci vjema tudi ljudstvo, kar nam svedoči vse mnogobrojne peticije, dohajóče ministerstvu in državnim zbornici, in pobija svojega nasprotnika tako srečno, da konec je bil, kakor se nam poroča ugovorjanje, osupnjenost, nemir, pa tudi, čudo! celó ploskanje in priznavanje. Popred kakor poslednje bi pričakovali, da bodo predrzneža iz shodnice pahnili, vsaj ne pustili ga govoriti. Zgodilo se ni niti eno, niti drngo. In kaj nam kaže konec. Najpred je gotovo govornik sam pričakoval ugovora, kajti to je njim princip, naj bo jedro govora najjasnejša resnica, samo da ne pride iz pravih liberalnih ust. Bila je med poslušalci tudi osupnjenost, kazaje, da jih je bilo mnogo takih, ki nikdar niso ni čuli ni brali drugega, nego kar jim prebavljajo dan na dan njih liberalni listi. Nastal je nemir, v znamenje da jih je nekaj neprijetno zbudilo, da jih je eden nepovoljno dregnil v njihovem stanji, da je žarek svetlobni padel na njihove zaspane oči, in to je prvi korak k prevratu. Ploskanje in priznanje nam li ne svedoči, da so nasprotniki sicer štelí glave svojih dragih in mislili, da so vsi njihovi pa — niso bili, da so si jih toraj po krivici prištevali; ali pa so bili v svojem prepričanju bolj podobni trstu, kakor temeljito prepričanim možakom, da jim je resnica tako hitro odprla oči. Da bi se pri enakih prilikah, ki so pogosto v istini prilike, pokazali moža in koristili množici, pokazovali taki nevstrašljivi gg. Opitz-i, o kako hitro bi se delale vrzeli v vrstah naših nasprotnikov! Za danes naj to zadostuje.

Katoliški Slovenci! bomo li še dolgo roke križem držali ter gledali, kaj počenja peščica brezvernih liberalcev po svojih časopisih? Bomo li milovaje in toževaje se v kot stisnili ter dopuščali, da se katoliško ljudstvo v svojem verskem prepričanju čedalje bolj kviri? Kaka škoda, pa tudi kak odgovor nas čaka! Na delo toraj! Posnemajmo srčne belgiške katolike in pogumnega Opitz-a in vspeh ne bode izostal.

LISTEK.

Ivan Kacjanar.

Špial J. Steklasa.

Turk je bil cesarju pisal,
De jo v gostje bo pribrisal,
Svitli cesar govori:
„Pridi, kadar se ti zdi;
Jaz sim za te se pripravil,
Da se ti bom v bran postavil.“
Slov. narodna pesem.

Med glasovitimi junaki, ki so se za cesarja Ferdinanda I. (1522—1564) borili proti divjemu Turku ter branili vero krščansko, domovino svojo in cesarjeve pravice, nahaja se tudi slovenski plemič Ivan Kacjanar, najznamenitejši vojskovodja v onem času. Zraven Nikolaja Salma, Jurja in Nikolaja Jurišiča, Janeza Ungnada, Herberta Turjaškega in Janeza Lenkoviča zavzema on važno mesto v zgodovini slovensko-turških bojev, a njegov žalostni konec nas zopet uči, kako nevarna je slavohlepnost, ako se dá človek preveč od nje voditi.

Plemenito Kacjanarjevo rodovino nahajamo že v sredini 13. veka okoli Gorenjega grada v savinski dolini. Svoj priimek je vzela bržkone od grada Kacenstein ob Paki blizu Šoštanja. Od l. 1338 so Kacensteinini vazali (podložni) Gorenjegradčanov. Neki Rudolf Kacenstein je spremljal l. 1370 vojvodo Alberta avstrijskega na Furlansko. Kasneje, v prvi polovici petnajstega veka, so poprodali Kacjanarji svoja posestva pri Gorenjem gradu in Šoštanju Celjskim grofom ter se naselili na Gorenjskem okoli Radolice. Grad Kacenstein pa so Celjski grofi leta 1439 razdžali, samo da ne bi prišel v roke Frideriku, vojvodi štajarskemu, s katerim so grofi Celjski bili hud boj.

Na Kranjskem so si kupili Kacjanarji posestva v Begunjah ter beremo prvokrat o njih l. 1476. Oče našega junaka je bil Lenart Kacjanar in mati Uršula, sestra imenitnega Žige Herbersteina iz Vipave. Kako je svojo mladost preživel, nam ni nič znanega, ali sodeč po Žigi Herbersteinu, ki je bil lepo odgojen, moremo isto trditi tudi o Uršuli, a da se je ta trudila svojemu sinu vcepiti v srce že v njegovi prvi mladosti vse kreposti, ki zamorejo mladenčja pleme-

nitega rodú krasiti, kdo bi mogel o tem dvomiti? Da se je uril, kakor takrat večidel vsa mladež, v vojaških in državnih vrlinah, nam je najboljši dokaz, da ga nahajamo že l. 1525 prvokrat kot poslanca na odborniškem zboru v Wolfsbergu.

Že takrat je bil zraven Ivana Pihlerja, stotnika deželnih brambovcov, ki so bili postavljeni na Dolenjskem za obrambo dežele, kajti Turki so si bili do takrat že osvojili vso Visoko Hrvatsko in obmejna mesta, a pretila je že največja nevarnost kranjski deželi, kar so kranjski stanovi l. 1524 na državnem zboru v Regensburgu dokazali in zahtevali pomoči od države za kraljevino Hrvatsko, to predzidje krščanstva. Pri tej priložnosti so stanovi tudi zahtevali, da naj se premestijo na hrvatsko mejo Kacjanarjevi in Pihlerjevi domobranci. In ko je glavni zapovednik grof Salm moral Hrvatsko zapustiti, poslali so na njegovo mesto na hrvatsko mejo slovenska junaka Nikolaja Jurišiča in našega Ivana Kacjanarja.

(Dalje prih.)

Poročilo

c. kr. stavbenega svetnika g. Franca Potočnika
gledé napeljave zdrave vode za pitje in kuho po
Ljubljani.

(Dalje.)

Kar se tiče jako razširjene misli, da naj bi se prečiščena savska voda semkaj napeljala, si usojam opombo, da vsled obilnihkušenj, ki jih o filtraciji dan danes svet že ima, taisto tukaj ni prav umestno. Pri filtraciji (prečiščevanju, precejanju) ostajajo le mehanično vodi primešane nesnage vsled počasnega toka vode skozi filtrir na taistem. Tistih snovi pa, ki so v vodi raztopljene in z njo kemično združene in tiste so ravno najbolj škodljive človeškemu zdravju, ne spravi nobena filtracija iz vode, in učenjaki so dokazali in dognali, da naj se od vspeha zadobljenega pri filtraciji nikar preveč ne pričakuje.

Če tudi Sava ondi, od koder bi se k nam napeljala, še nima vsega amonijaka in druge gnjusobne nesnage celega glavnega mesta — s katero je Ljubljana ne le samo mehanično spojena — in ktero nesnago v Zagreb s seboj nese, kjer jo filtrirano vživajo, je vendar že kemično združena s človeškimi odpadki več gorenjskih krajev posebno Škofje Loke, Železnikov, Kamne Gorice in Kroke itd. Bivši mestni odbornik gosp. Regali je vkljub Ljubljanskega pokopališča, vkljub Koslerjeve pivarne, vkljub plinarne, vkljub znanih razmer Ljubljanske kanalizacije vendar-le v mestnem odboru večkrat popraševal o kopanju vodnjakov zlasti na Marijinem trgu in v Kravji dolini, ter na moje veliko pomirjenje k sreči ni ničesar dosegel.

V oziru na vse do sedaj razloženo, vsojam si staviti svoj predlog ter iz tega namena ob enem predlagam najnovejši zemljevid generalnega štaba za Ljubljansko okolico s sledečimi opombami:

Pogorje v tej karti narisano, na severu pri Pungertu pričenši pa do Preske meji Sora; od Preske iztočno pa kraji Stanišče, Št. Vid, Prežganje, Kamnagorica, Utik do Viča; na jugu Brezovica, Log in drugi, je v zvezi na severo-zapadu z izrastki juliških planin osobito z Jelovco, jugo-iztočno pa s Hrušico. Ker se pa vsi ondašnji studenci tako oni na površji kakor podzemeljski napajajo edino le z dežjem, ki ne izhlapi, temveč se zgubi v zemljo, se pač samo po sebi razume, da mora tako razprostrto pogorje, kakor je ravno to, v svojem notranjem silno veliko vode nabrane imeti in to temeljne vode. Res je sicer, da zemlja čez leto le tretjino deževne vode popije, iz ktere globoko pod zemljo potem pripravlja podzemske potoke; toda na Gorenjskem, zdi se mi, posrka zemlja več dežja. Znano je namreč, da je zima na Gorenjskem navadno huda, toraj se pač ne dá oporekati, da zimska mokrota, naj že bo deževna ali snežena, večinoma v zemljo zgine in sicer v toliki meri, da nastane med mokroto, ktera pozimi in poleti v zemljo zleze, razmera kakor 100:1. Tukaj pa velja poglobitveno načelo, kadar je treba studence iskati: „čim večje je površje zemljišča, ktero napaja podzemske nabiralnike vodé, in čim manj vgodno je taisti za zopetno izhlapovanje nabrane vode ali pa za oddajo taiste sosednjim potokom, čim bolj gozdata je taka rebrnata in nestenasta zemlja, toliko več vode je v njenih nabiralnikih, ktere ona napaja.

Ker se toraj vsi tukaj omenjeni predpogoji, iz katerih se smé na velike in obilne podzemeljske studence sklepati, resnično na imenovanem pogorji dobé, kar nič ne dvomim, da je ravno iztočni izrastek tega pogorja od Št. Vida doli preko Prežganji, Kamne Gorice, Utika itd. popolnoma vreden, da nanj obrnemo svojo pozornost. Že pred meseci sprožil sem to misel našemu načelniku [g. Ivanu Hribarju; razodel sem jo pa tudi gosp. županu Grasselliju že meseca oktobra s prošnjo, da bi mi dovolil daljše dotične preiskave izvršiti, kar mi je on prijazno dovolil, kar mu še danes hvaležno priznavam. Žal, da me je dolgotrajna bolezen do sedaj ovirala poslužiti se tistega blagovoljnega dovoljenja; mislim pa, da bom zamujeno v teku letošnjega leta popravil.

Opomniti se mi zdi potrebno v tem oziru, da se mi je misel o iskanji atmosferske temeljne vode po dolinskih kotlah omenjenega iztočnega izrastka edino le porodila na podlagi nisanega pogorja na generalštabnem zemljevidu; ta ideja postala mi je pa tem določnejša in zavestnejša, ker je po eni strani znano, da so že Rimeci vodo v Emono iz teh hribov napeljevali, od druge strani zatrjevali so mi pa zve-

denci, da je ono pogorje resnično v formaciji apnenca. Dalje ne smem pozabiti, da je na generalštabnem zemljevidu narisanih več precejšnjih studencev izvirajočih iz tistega pogorja. Tak potok teče preko Prežganja ter goni na svojem ne popolnoma 800 metrov dolgem potu tri mline.

Če se bo ondi — česar se nadjam — vode zadosti dobilo, ali je njena kemična sestava tudi v resnici dobra, zdrava in okusna, pokazala bode natančnejša preiskava. Nadjam se toliko bolj, da bode dotična preiskava imela dovoljen uspeh, ker vodnjak v hiši gosp. A. Dreota na Rimski cesti, ki vodo iz onega pogorja dobiva, nima le največ vode in jo največ časa obdrži, temveč je njegova voda tudi najboljša v celi Ljubljani. Vrh tega je pa že Hipokrat es odločil vodo, ki tečejo proti izhodu, kakor je ravno tukaj slučaj, prednost v zdravstvenem oziru. Ker bo toraj poraba te vode v obziru njene kakovosti odvisna od kemične analize (razkrojitve), grem takoj na pregled njene količinnosti (kvantitete).

Eden največjih avstrijskih tehničnih pisateljev, bivši ravnatelj fizikalnih in matematičnih študij na Praški univerzi, ki je bil ob enem tudi vodja vodnih stavb, Franc Jožef vitez Gerstner, pravi v II. zvezku svoje slavne knjige: „Grundbuch der Mechanik“, da ni mogoče določiti natančne mere vode za vsakdanjo potrebo kakega prebivalstva, temveč se mora taista odmeriti po običajih življenja, po stopinji snažnosti, sploh pa po obstoječih krajevnih razmerah. Od tedaj, ko je izšla Gerstnerjeva knjiga na svetlobo, minulo je že 50 let, in če tudi se je v tem oziru od tadaj pa do danes silno veliko statističnih dat nakopičilo, je navedeni izraz omenjenega učenjaka še dandanes veljaven, kar se v očigled bistva stvari same samo po sebi razume. Star in splošno znan izrek se glasi: „Višja ali nižja stopinja omike kakega naroda spozna se po večji ali manjši porabi mčila“, toraj še v večji meri po večji ali manjši porabi vode, t. j. po stopinji snažnosti.

Tako Gerstner pripoveduje, da bode onemu, ki je kakor on sam po notranji Franciji in Angliji potoval, takoj razumljivo, zakaj da Francoz poprečno le 19 litrov vode na dan potrebuje, Anglež pa 62; pri tem je pa treba opomniti, da se na Angleškem večinoma pije pivo, po Francoskem pa skoraj povsod le vino, ter so toraj v tem razmerji za enega človeka veliko manj vode potrebuje. Angleži se mnogo doma kopljejo in se veliki prijatelji čistega perila; o francoskih mestih se pa to v toliko meri ne more trditi, posebno pa že o Parizu sploh ne. Poraba vode ravná se tudi po splošnem blagostanju dotičnega kraja: čem premožnejši so prebivalci, tem več vode potrebujejo; čem ubožnejši so in čem neznažnejši živé, toliko manj je jim je treba. Dva pisatelja, namreč Mallet ingenieur en chef au Corps de pont et chaussé in pa badenski prof. Becker v svojem „Leitfaden des Wasserbaues in seinem ganzen Umfange“, navajeta skoraj da soglasne činke o porabi vode v naslednjih peterih najodličnejših angleških mestih, in sicer dotični vodovodi v 24 urah za vsakega prebivalca vode dajo:

V Londonu	po Malletu	80	litr., po Beckerju	78-014 litr.
„ Manchesteru	„	44	„	42-955 „
„ Liverpoolu	„	27-5	„	24-320 „
„ Glasgowlu	„	100	„	94-123 „
„ Edinburgu	„	61	„	59-063 „
Skupaj za vseh				
5 mest	po Malletu	312-5	litr., po Beckerju	298-475 litr.
toraj povprečno				
na dan in prebivalca	„	62-5	„	59-69 „

in ako se oba rezultata primerita drug k drugemu pokaže se srednja mera 61-95 na dan in prebivalca, kar se popolnoma slaga s poprejšnjo opazko, da po Angleškem sploh po 62 litrov vode na dan vsaka oseba porabi.

Žal, da ni ne v Gerstnerjevi knjigi, iz ktere sem navedel Malletove podatke, ne v Beckerjevi navedeno, za ktere potrebe se porabi toliko vode. Skoraj bi smeli sklepati z nekako zavestjo, da se omenjena množina vode porabi le za človeški vžitek, za pripavo jedi in morda tudi za navadno telesno umivanje brez kopeli in pa za pomivanje kuhinjske in namizne posode. Da se omenjenih 62 litrov ne rabi tudi ob enem za kopeli, za kopanje psov, za perilo in za napajanje živine, je toliko manj verjetno, ker se za kopel samo potrebuje 300 litrov, konju ali pitnemu volu treba je pa na dan 75 litrov vode; za pranje vozá na 4 kolesa potrebuje se 70 litrov vode. Ako na dalje pomislimo, da je po omenjenih obrtniško jako razvitih mestih silno veliko parnih strojev, ter da vsak kondenzativni stroj za

vsako konjsko silo, za kolikor njih on dela, potrebuje na uro po 800 litrov vode, moramo z vso zavestjo sklepati, da se poraba 62 litrov vode na dan, za osebo ne razumi za nič drugega nego za navadne potrebe, ki se dan na dan ponavljajo.

(Dalje prih.)

Politični pregled.

V Ljubljani, 4. sept.

Notranje dežele.

Na *Štajarskem* se je zopet pokazalo, koliko se ondi visoki gospodje brigajo za naredbe pravoslavnega ministerstva. V Celji je bila obsojena ženska zaradi zavdavanja na vislice. Predsednik sodnega dvora držal se je strogo svojega paragrafa, ter je po izreku porotnikov, da je morilka kriva obdolženega hudodelstva, po končani obravnavi prebral obsodbo zatoženki v slovenskem jeziku. To je pa porotnika viteza Karnerija globoko v srce zasklelo ter je od predsednika zahteval, da naj se obsodba tudi v nemškem jeziku prebere, da jo bodo i porotniki razumeli. Želji vitezovi se je ustreglo, on pa stem še ni bil zadovoljen, temveč se je pritožil na deželno višjo sodnijo v Gradec, kjer ima že znani dr. Waser, „velik prijatelj“ Slovencev prvo besedo. Dr. Waser pisal je na to okrožni sodniji Celjski, da naj v bodočnost vselej naj poprej obsodbo prebere v nemščini in potem še le, ako bo potreba v slovenskem jeziku. Nam se pa vendar dozdeva, da bi bilo ravno narobe prav; ker je pri porotnih obravnavah vsekako glavna oseba zatoženec, kteremu gre dostiokrat za smrt in življenje, avstrijski kazenski zakonik jasno določuje da se mora dotični delikt obravnavati v jeziku zatožencu razumljivem. Konec vsake obravnave je pa vendar le obsodba. Ako toraj zatoženec ne ume nemščine, mora se mu taista takoj v slovensčini objaviti. Več ko čudno je pa, da se pripuščajo porotniki k obravnavam, pri katerih niso jezika zmožni. Za božjo voljo, kako neki bi zamogel danes po svoji vesti izreči kriv ali nekriv nad zatoženim, ako ga nisem razumel kako se je zagovarjal. To je jako skeleča rana v našem sodnijskem življenju, ki bi pač vredna bila, da bi jo v državnem zboru ta ali oni slovenski poslanec nekoliko v roke vzel.

Fige, ktere se letos po *Gorenji Avstriji* in po *Solnogradu* za ondašnji politični „Bauernverein“, zorijo, so nenavadno polne. Znano je, da je „Bauernverein“, ki v političnem oziru ni ne tič ne miš, po Gorenji Avstriji pri poslednjih volitvah vrlo propadel. Še hušja se mu je pa na Solnogradskem prigodila. Tudi ondi vsajal se je po sveji moči pri volitvah po kmetijskih občinah, toda zastoj — brez vspeha; povsod so ga tako venkaj metali, da se je komaj sproti pobiral. Ne ene kmetiške občine ni, kjer bi imel kolikor toliko pomenljivo manjšino. Kakor smo že poročali v programu, zmagali so ondi povsod konservativci.

Požunski luteranci, kar jih je posebno unstran Donave, zbrali se bodo še ta mesec na pogovor zaradi vpeljave slovaščine po ondašnjih srednjih šolah za obligatni predmet. Korak jim je nasvetovalo Turoško starašinstvo (senorat). Vsled tega bodo vse svoje sile napeli, da bi posebno na Požunski gimnaziji pripravili slovaščino in slovaško literaturo do obligatne veljave. Misel je srečna in blaga, le škoda da bode najbrž ostala glas vpijočega v puščavi. Požunski luteranci že sami med saboj niso edini in že več nego devet let traja neka mržnja med slovaškimi, nemškimi in madjarskimi luteranci; toraj se bodo že ti dvoji repenčili ter po mogočnosti vpirali če tudi vseskozi pravičnemu zahtevanju. Pa tudi ko bili bi ti ljudje med seboj edini, kar pa niso, je vedno še veliko vprašanje, kaj bi ogerska vlada na tako zahtevanje odgovorila. Saj še nismo pozabili, s kako sveto jezo zatirala je ogerska vlada slovaško literaturo po slovaških komitatih tako dolgo, da jo je izbacnila iz tihega domačega kota, ki ga je v šoli vživala. Da sedaj o slovaščini niti slišati ne bo hotela, smo že znanaprej prepričani, ker se panslavizma boji.

Vnanje države.

Kralj Milan odšel je po božji previdnosti zopet smrtni nevarnosti, ktero mu je zlobna roka na ogerski zemlji namenila. Ogerska policija dobila je ravno tisti dan, ko se je Milan iz Zemuna odpeljal v Budapešt, po brzjavah migljaj, da so srbski anarhisti, ki so ondi slični z radikaleci, Milanu na ogerski zemlji smrt namenili. Da ga živega videti ne morejo, je resnica; ali so ga pa res mislili v Avstriji na oni svet poslati, ker je avstrijski prijatelj, dognano sicer ni, vrtetno je pa popolno pri brezbožnem značaju anarhistov. Ogerska policija si je vse prizadela, da bi kak umor zabil, kar se ji je tudi posrečilo. Čuden je pa na vsak način slučaj, da je vlak, s kterim bi bil moral Milan iz Budapešte na Dunaj odpeljati proti polnoči od ponedeljka na torek skočil blizu postaje Kelenfeld, ne daleč od Budapešte iz tira. Ko bi se ne bil Zemunski vlak vsled razgretja osi za 3/4 ure zakasnil, bi se bil Milan dalje odpeljal. Telegram sicer poroča, da je

bilo tisto iztiranje slučajno, ker so se šine vsled slabih in trohljivih železniških pragov preveč razširile; mogoče je, da je tako, mogoče pa tudi, da je bila zlobna roka zraven. Anarhisti posebno v poslednjem času kolikor mogoče trdo za vladarji pritiskajo in so v tej stroki najboljši zavezniki in prijatelji framasonov. In v resnici, ako se ozremo le nekoliko v preteklost nazaj, odprlo se nam bo na hip, da niti jednega ni več v celi Evropi, ktereга bi zavrtni morilec že ne bili zalezovali. Naš cesar odšel je v Trstu komaj petardam morileca Oberdanka, Rusom ubili so leta 1881 cesarja Aleksandra II. njegovega naslednika, sedanjega Aleksandra III. zalezujejo že zopet od vseh strani; kralj Milan odšel je le po božji milosti smrtnemu strelu v belogradijski katedrali, kjer je lansko leto fanatična ženska Marković nanj streljala. Najbolj so se pa mislili obnesti anarhisti na Nemškem, kjer so pri spominskem velikanu „Germania“ v Niederwaldu nameravali z dinamitom, ktereга so imeli pod spominkom že naloženega, kar h krati nemškega cesarja in z njim vred vse kralje vničiti. Enako so že zalezovali zavrtni morilec španjskega kralja Alfonza in laškega Humberta. Prav ima kralj Milan, ko je zvedevši smrtno nakano, hladnokrvno rekel: „Kar nas je vladarjev, smo dandanes vedno v smrtni nevarnosti.“ Zahvaliti se imajo za to „dobroto“ edino le od njih samih toliko protežiranemu liberalizmu, ki je anarhiste porodil.

Shoda treh cesarjev ne bo, vsaj v pravem pomenu besede ne; pač pa se bosta sešla cesar Franc Jožef in car Aleksander, cesar Viljem bo pa svojega sina tjakaj poslal. Kakor pravijo, je neki za trdno določeno, da se snidejo v Skierniewicach od 14. do 16. septembra. Da nemškega cesarja tne bo osobno, vzrok je njegova poslednja nezgoda s konjem.

Ruski car bi ne hotel biti, in tudi ne, ko bi me v zlati kočiji vozili! Koliko priprav zaradi njega, koliko skrbi in in opreznosti je potreba, da ga obvarujejo zlobne roke nihilistov, ktera ga trdovratno zalezuje. Kaj da so v Varšavi vse ukrenili, smo povedali že včeraj. Danes le še pristavljamo sledeče: Avstrijskemu cesarju povsod posipajo njegovi narodi pot s cvetlicami, v Varšovi je policija posipanje in metanje cvetlic prepovedala. Varšavski hoteljaši morali so podpisati pismeno pogodbo, da ne bodo tujih ljudi, katerih ne poznajo, pod streho sprejemali, da bodo imeli okna ves čas trdno zaprta. Zastave morajo biti vse po enem vzoru, vse enako velike iz enakega blaga. Po hišah odpravili se bodo dosedanjí hišniki in pridejo na njihovo mesto dvorniki, t. j. policisti, ki ob enem hišnikovo službo opravljajo, kakor imajo to v Petrogradu vpeljano. Po hotelih ob železnici in po železnici opravljale bodo službo le take osebe, ki so že najmanj po tri leta v tisti službi. Grad Lazienki, kjer se bo car vendar le vstavil, obkolili so s 150 redarji. Vodo, ki okoli gradu teče so zaprli, jarek preiskali ali morda nima kakošnih podkopov. Ker niso ničesar dobili, spustili so zopet vodo vanj.

Čim bližje je dan prihoda **ruskega cara** v Varšavo, toliko več skrbi razvija se ondi za njegovo varnost. Policija je osebe, ktere se ji sumljive zdé, jela že na kmete izganjati. Stevilo do sedaj iztiranih je 164 glav, med kterimi je celó 9 ženskih. V citadeli zakleniti dal je general Gurko dotične kleti, kjer imajo raznesnine spravljene, ter je sploh vsakemu tjakaj vstop prepovedan; še celó časniki ne smejo tjakaj. Hiše po mestu morajo biti že ob 9. zaprte in na vsakih pet hiš stoji redar, ki mora paziti na nje, še bolj pa na ptujce, kdo gré in kdo da pride. Bojé se namreč ruskih teroristov, da bi se jih ne vtihotapilo preveč tjakaj.

Ruski car in nemški cesar sešla se bota po najnovejših poročilih v Stettinu, kamor se bo car Aleksander iz Petrograda po iztočnem morji pripeljal. Iz Berolina v Stettin ni ravno daleč in tjakaj se bo nemški cesar, ki se je že od svojega poslednjega padca popolnoma na noge spravil, pač lagje podal, kakor pa kam na bolj oddaljeno rusko mejo, kakor so koj od začetka ugibali. Ktero pot si bo car volil iz Stettina, je še dvorna tajnost, ki se tudi ne bo prej razglasila, dokler ne bo že najskrajni čas odhoda. Mogoče je, da bo spremil cesarja Viljema v Berlin, mogoče pa tudi, da se iz Stettina naravnost v Varšovo popelje. Tudi tukaj ima dve progi na razpolago; ali preko Poznanjskega-Thorn-Skierniewice, ktera proga je mnogo krajša, ali pa iz Poznanjskega preko Pruske Šlezije na avstro-nemško-rusko mejo v Myslovice in po tem po Dunaj-Varšavski železnici v Skierniewice in Varšavo. Ta poslednja pot je pa silno dolga; kljub temu pa vsa od policistov obkoljena, kar menda ne bo brez pomena. Da bo ruski car prej ko ne to pot volil, sklepa se tudi iz prihoda nekega visokega ruskega dostojanstvenika, ki je došel iz Varšova v Granico, kjer je naročil običaje za sprejem ruskega dvora, ter je dvorano na kolodvoru za rusko carsko družino odločil.

Izvirni dopisi.

S Trate nad Loko, 1. septembra. (Toča. Cesta Hotavljje-Kopačnica-Cirkno.) V soboto popoldne ob 3. uri pooblašči se nagloma čez Žirovsko in Oslico.

Parkrat zagromi in toča se vsuje. Četrť ure in vsi poljski jesenski pridelki bili so vničeni. Najhuje je potokla po Žirovskem vrhu in po Oslici. Ajda, proso in turšica, kar je lepo kazalo ter obetalo obilnega sadu, je čisto vničeno; zelje, repa in korenje je razbito, da se bo težko težko obraslo. Tudi oves, kjer ga še niso poželi, je oklatilo. Žalostni hodijo gospodarji po njivah pregledovaje veliko škodo. Vse delo in trpljenje zastonj, vse nade šle so po vodi. Marsikdo se je potil prenašaje v teh hribovitih krajih gnoj na hrbtu ter se tolažil, „bom pa po zimi počival v miru“. Kako bode sedaj revež počival! Poznala se je tudi nekoliko še po Trbiji in Podgori; a na Trati je bilo še dežja le malo.

In sploh je vreme letos prav čudno. Kako je n. pr. o sv. Jakobu nekaj jutrov zeblo! Takrat je na Blegašu zmrznilo šest ovac. Da bi bilo tako kdaj prej, ne pomni nihče.

Leta 1858 kupila je neka nemška družba gozd Blegaš (1550 metrov visok). Ponujala je sicer gosposka Leskovčanom ta gozd, da bi le davek plačevali. Pa ti so mislili, saj ga tako nihče ne more od tod nesti, ter so se nadejali, da bode še za naprej vsakdo jemal iz njega, kar bode hotel. Toda Blegaš jim je prevzela ona družba. Drva je družba imela; poskrbela je še, da jih je uporabljevala. Naleteli so na Ulici, ki meji Kranjsko in Primorje, na žile železne rude. Nakupili so svetá pri Toplici in v teku jednega leta stala je tu fabrika. Delali so se ve da tudi cesto, ki je peljala od Ulice do Hotavelj, kjer je prišla do okrajne ceste Loka-Žir. To je bilo dela! Eni so namreč na Blegašu drva delali in plavili do Hotavelj, drugi do Toplice vozili ali pa za cesto posip navazevali. Vsi domači ljudje dobili so dosti zaslužka.

Toda vse to je le 15 let trpelo. Rude so baje premalo dobivali in fabrika je bila — opuščena. Blegaš kupilo je montan-alpínsko društvo, kjer sedaj kuhajo oglje. Poslopja so vsa razdrli; le še razvaline kažejo mimogredočim žalosten vtis. Lepa cesta razpadala je polagoma in razpala bi bila popolnoma, ko bi se je gospodje v deželnem zboru predlanskem ne bili spomnili. (Daljši govor imel je g. poslanec Potočnik). Čez dolgo časa sprevideli so vendar le enkrat, s kako majhnimi stroški se dá ta cesta spraviti čez Ulico na Cirkno, ko pa, da bi se popravljala ona čez Sovodno in novo Oslico, koder so velikanski klanci. Po ti cesti se bode pa do Ulice le po ravnem prišlo. In ko je potem še državni zbor privolil 10.000 gld., jeli so to poletje inženirji pregledovati in meriti. Sedaj je že vse zgotovljeno. Vse delo je proračunjeno na 23.000 gold. In danes v ponedeljek je v Ljubljani javna dražba, pri kateri se bo oddalo, enemu vse delo. Vsi želimo, da bi prevzel to delo kak mož, ki ne bo preziral naših domačih delavcev. Res, da ne bode toliko zaslužka sedaj kot l. 1858, ko je stala vsa cesta 50.000 gld., pa nekaj bo le.

Iz Kremsa, 1. sept. Razstava, o kateri sem marsikrat poročal v „Slovenca“, zvršila se je z dnem 18. avgusta prav izvrstno. Razstavljeno bilo je izvrstnega blaga iz domačih in zunanjih dežel. Po 17. oddelkih (Gruppen) odlikovale so se umetna dela poljskih in hišnih orodij, lične brizgalnice proti ognju in za vrte, zeló umetne v olji slikane podobe, steklene slike za cerkvena okna, lustri, galanterijska in ženskoročna dela, vino in kemična tekoča tvarina, kakor tudi lesenina (razni izdelki iz lesa), med katero sem naletel na lična dela štajarskega umetnika za vrtné mize in stole zrezljane iz trdega lesa, razstavljena od g. Franja Wirtha iz Beljaka in našega rojaka g. Hofbauerja iz Tržiča. Ta dva umetnika prejela sta tudi častne diplome in zlate svetinje. Železna industrija bila je večidel iz Českega in Moravskega. Odlikovali so se posebno stroji za mlatvo žita, kakor tudi lični železni plugi zaradi njih lahkote. Za razstavljene orglje je dobil tukajšni mojster, g. Zahistal, sreberno državno svetinjo. Premiranih je bilo 403 proti 500 razstavljavcev, in sicer šest s sreberno državno svetinjo, štirje z obrtno-kamersko, 27 s častnim diplomom in z zlato častno svetinjo, šest s častnim diplomom, 176 z zlato častnimi svetinjami razstavljenega odbora in s sreberno svetinjo za zasluge od odbora.

Razstava je bila 2. avgusta slovesno odprta in ostala živahna 16 dni. Obiskovalo jo je 70.000 obiskovalcev iz bližnjih in daljnih krajev, kajti odbor preskrbel je posebne železnične vlake, parnik na Donavi, omnibuse in druge prilične vožnje. Vstopnina je bila za odrasle 20 kr. in za otroke polovica. Precej drugi dan v nedeljo izdali so čez 10.000 vstopnic. Odbor te razstave nima nikakoršnega do-

bička za svoj trud, ampak precejšnji deficit, h kteremu je pripomogla priprava in poravnanje velicega jarka tako zvani „Gemeindeloch“, zraven razstavljenju namenjenih prostorih. Brez, da bi segli v srenjski žep, poravnal je vse te stroške slavni odbor obstoječ iz dvajset čislanih mestjanov, kterim ne bode nikoli žal, kajti storili so blago podvzetje, s kterem pripravili so mnoga zaslužka velikim in malim obrtnikom Kremške občine.

Res bilo je prav živahno na razstavi kakor tudi po mestnih ulicah — a 18. avgusta nehala je to veselo gibanje. Prikazali so se naglo po odhodu zastavljencev neki pusti, kaj bi rekel, pasji dnevi. Ni bilo nam samo dolgočasno po tujcih, ampak zeblo nas je tudi. Pretečeni teden pobelil nam je sneg bližnji vrhunec s svojo odejo. Toplomer kazal je nam samo 5° topline po R. Potrpeli smo vse radovoljno spomnivši se na stare pregovore. Za veseljem pride žalost in po dežji solnce sije. In res ravno danes začelo je po mestu zopet živahno gibanje. Pričele so namreč šole svoje življenje. Krems ima zraven petrazredne deške in petrazredne dekliške ljudske šole tudi trirazredno mestno dekliško, štirirazredno privatno dekliško šolo v zavodu angleških gospic, državno gimnazijo in realko, štirirazredno obrtno, kakor tudi vincarsko šolo in garnizon vojakov. Vse te naprave so zdaten pripomoček tukajšnjem prebivalcem v kumernih letih ako jih vinska trta zapusti — a vendar si prizadevajo možaki občine bodi si na ta ali uni način privabiti tujce z možno novcev v svoje obzidje. Naj bi take ljudske zastopnike posnemali tudi naši blagi možje tam doli na Dolenjskem med Savo in Desinceo bodi si na taki ali drugi način!

Rožanski.

Z Dolenjskega, 25. avgusta. (Krajopis Ljubljanski.) (Dalje.) Castum in Damasi decretis laudatum, et tres alios Valvasorius nempe s. Florium, Gennadium et Joannem. Tertium, de quo constat, Aemonensis infulae decus fuit Patritius episcopus s. ecclesiae Emonensis, prout subscriptus legitur in actis Gradensis synodi a. 581. ab Aquilejensi patriarcha Elia convocatae, idemque senitus est, qui in Barberino eorundem actorum codice, quae cum prioribus Schönleben allegat, Petrus episcopus Emonensis nuncupatur. Ex his manifesto apparet, revixisse post excidium Aemonam, quo eam a. 452. ab Attila Hunnorum rege prostratam conjiciunt scriptores, undi non nisi Slavorum aut Longobardorum tempestate dici potest primaevam hujus urbis nomen; horum enim duces in Foro Julii degentes, uti ex Paulo diacono (hist. Longob. l. 4. c. 40) colligitur, non modico tempore Carnioliae imperitarunt. Abolito nomine perennat nihilominus Labaci civitas episcopali dignitate non minus illustris, quam a. 1461. Fridericus IV. imperator, annuente summo pontifice erexit et primum instituendum praesentavit Sigismundum a Lamberg, adjectis praeposito, decano, decemque canonicis, qui praesuli decori essent et adjumento. Altero a. Pius II. papa dato 5. idus septembris diplomate Labacensem dioecesim ex Aquilejensis et Salisburgensis partibus conflata ab omni tum patriarchae tum archiepiscopi jurisdictione immunem declaravit. Septemdecim haec (namreč leta 1728) antistites illa numerat elapso imper seculo etiam S. R. I. (sacri romani imperii) principis fulgore exornatos.

Eluctati tandem ex veteris historiae tenebris ad meridianam evasimus lucem, praesentem nimirum Labaci statum, quem modo lectorum oculis subjiciam, sacras aedes de more praemittens. Hae, si ex urbe et suburbiis ad calculum revocantur, quindecim universim colliguntur. Cathedralis ecclesia ad s. Nicolaum a nautis et piscatoribus longe ante annum 1286. condita dicitur: verum paucis abhinc annis ad longe majorem, quam nunc praefert amplitudinem ac magnificentiam eveeta, exquisitissimis ornata picturis arisque ex marmore constructis decorata. B. Virginis sacrarium theutonicorum equitum domui seu commendae adnexum novam eamque ad omnem artem conformatam structuram excellentissimo ac illustrissim domino Quidoni (sic?) S. R. I. comiti mareschallo a Starhenberg debet. Illius autem originem prolixa annorum series a viventium memoria removet. Gloriosa ejusdem B. Virginis assumptio in minorum s. Francisci templo primario colitur, quod anno 1403. assurgere coepit ex alterius ruinis olim a mercatore quodam Petro Baldaviz d. Philippi honoribus dedicati: invalescente Labaci haeresi absceserant quidem eleemosynarum defectu religiosi incolae, sed restituta pristinae integritati religione huc denuo remearunt.

(Dalje prih.)

